

УДК 339.37(477)

Волкова Н.А.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічного аналізу
Одеського національного економічного університету***Гогняк І.О.***студент
Одеського національного економічного університету*

АНАЛІЗ СТАНУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМКИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Стаття присвячена аналізу сучасного стану галузі роздрібної торгівлі в Україні та динаміці її розвитку. Визначено характерні зміни у структурі роздрібної торгівлі у зв'язку з економічними змінами. Проаналізовано динаміку роздрібної торгівлі в областях України та у розрізі кількісних характеристик підприємств. Зроблено висновки щодо подальшого розвитку та трансформування галузі.

Ключові слова: роздрібна торгівля, товарооборот, оптова торгівля, галузь торгівлі, торгова площа.

Волкова Н.А., Гогняк И.А. АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ УКРАИНЫ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕЕ РАЗВИТИЯ

Статья посвящена анализу современного состояния отрасли розничной торговли в Украине и динамике ее развития. Определены характерные изменения в структуре розничной торговли в связи с экономическими изменениями. Проанализирована динамика розничной торговли по областям Украины и в разрезе количественных характеристик предприятий. Предоставлены выводы по дальнейшему развитию и трансформации отрасли.

Ключевые слова: розничная торговля, товарооборот, оптовая торговля, отрасль торговли, торговая площадь.

Volkova N.A., Hogniak I.O. AN ANALYSIS OF THE RETAIL SITUATION IN UKRAINE AND THE DIRECTION OF ITS DEVELOPMENT

This article analyzes the current state of the retail industry in Ukraine and dynamics of its development. Identified characteristic changes in the structure of retail trade due to economic changes. Analyze the dynamics of retail trade in Ukraine and the regions in terms of quantitative characteristics of enterprises. Submitted the conclusions on further development and transformation of the industry.

Keywords: retail, turnover, wholesale, trade, trading area.

Постановка проблеми. В Україні відбуваються трансформаційні процеси, пов'язані, насамперед, з євроінтеграцією, які торкаються як політичного устрою країни, так і її економіки та громадського життя. Роздрібна торгівля завжди була та буде важливою ланкою розвитку регіональної та національної економіки, а також стимулятором розвитку інших галузей, а у період трансформаційних змін вона набуває ще більшого значення. Такі процеси змінюють економічні умови, у яких функціонують об'єкти роздрібної торгівлі, викликають непропорційність їх розвитку. Максимально якісне, повне та швидке задоволення потреб населення вимагає збалансованого розвитку роздрібної торгівлі, спеціальної територіальної організації, об'єктивної специфікації об'єктів роздрібної торгівлі. Це вимагає докладного аналізу стану галузі та дослідження процесів її розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні засади та проблематика даного питання були досліджені багатьма як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Зокрема, вони знайшли відображення у роботах таких авторів як О.І. Амош, В.П. Антонюк, В.В. Апопій, Н.О. Афондікова, В.М. Гейц, І.Ф. Гнибіденко, Н.О. Голошубова, П.Г. Гончаров, Ю.Е. Губеня, І.П. Міщук, О.Ф. Новікова, О.В. Памбухчянц, В.М. Платонов, В.О. Соболев. Проте низка проблем, пов'язаних із самим визначенням роздрібної торгівлі, аналізом стану галузі, напрямів розвитку та системою показників оцінки і досі не вирішені, що вимагає подальших глибоких досліджень.

Постановка завдання. Метою роботи є аналіз сучасного стану роздрібної торгівлі в Україні загалом та регіонах, а також визначення напрямків розвитку галузі, ґрунтуючись на вимогах, що трактують трансформаційні процеси та процес євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження.

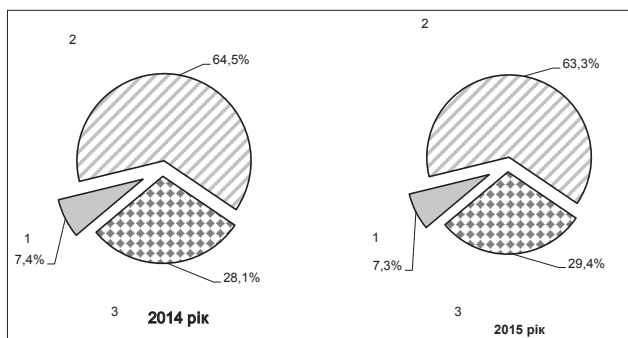
У першу чергу необхідно дослідити саме поняття «роздрібна торгівля». Зараз є досить багато наукових праць, які дають визначення роздрібної торгівлі та торговельної мережі, що різняться за своєю суттю. І.М. Бергер визначає торговельну мережу як сукупність роздрібних підприємств, які працюють на конкретній території, яка є окремою адміністративною одиницею [1, с. 2]. А І.О. Бланк зазначає, що реалізація товарів покупцям здійснюється через певні пункти продажу, які формують роздрібну торгівлю певного регіону [3, с. 45; 4]. В.К. Памбухчянц та Л.П. Дашкова зробили вагомий внесок у розвиток дослідження роздрібної торгівлі. У своїх працях вони визначили, що процес обігу товарів і доведення їх до безпосередніх споживачів закінчується в роздрібній торговельній мережі, що складає основу матеріально-технічної бази торгівлі та є сукупністю торговельних підприємств [5, с. 25]. О.В. Памбухчянц зауважує, що роздрібна торгова мережа – це сукупність великої кількості роздрібних торговельних підприємств, що здійснюють купівлю-продаж товарів і надання послуг покупцям для їх особистого, сімейного та домашнього використання [6, с. 9]. У своїх працях Н.О. Голошубова характеризує роздрібну торгівлю як основну складову частину інфраструктури споживчого ринку. І якщо першою умовою розвитку роздрібногo товарообороту є наявність товарів і послуг, які відповідають попиту покупців за асортиментом, якістю і ціною, то другою, не менш важливою умовою, є наявність широко розгалуженої, сучасно обладнаної та з високим рівнем якості обслуговування покупців роздрібної торговельної мережі. Продаж товарів населенню здійснюється через різні види об'єктів торгівлі, сукупність яких і складає в цілому роздрібну торгову мережу [7, с. 8].

За В.Ф. Єгоровим, роздрібна торгова мережа – це сукупність підприємств роздрібною торгівлі, розміщених в межах конкретної території [8, с. 27]. У роботах В.В. Апопія, І.П. Міщука, В.М. Ребицького роздрібна торгівля – це “загальну сукупність стаціонарних, напівстаціонарних, пересувних, віртуальних суб’єктів роздрібною продажу товарів і послуг, об’єднаних за територіальною ознакою [9, с. 300]. У працях В.М. Платонова роздрібна торгова мережа трактується як сукупність пунктів роздрібною продажу товарів [10, с. 20]. Н.О. Голошубова та О. Тимашевська дають таку характеристику торгової мережі: «сукупність однотипних або різнотипних бізнес-одиниць, які здійснюють роздрібну торгівлю під однією торговою маркою, мають корпоративну стратегію діяльності, єдиний центр управління, координації та контролю, власний розподільчий склад, з якого здійснюється товаропостачання бізнес-одиниць, що входять до складу об’єднання» [11, с. 69].

Із зазначеного вище можна дати загальну характеристику роздрібною торгівлі. Це діяльність, пов’язана з купівлею і продажем товарів і послуг кінцевим споживачам для особистого, сімейного та домашнього використання, що не пов’язане з підприємницькою діяльністю. Через виконання перерахованих функцій задовольняються потреби споживачів. Також функціонування підприємств роздрібною торгівлі, як і усіх інших комерційних підприємств, направлене на отримання валового прибутку.

Ефективний розвиток роздрібною торгівлі, як і будь-якої іншої галузі, неможливий без ефективного аналізу її функціонування та виявлення оптимальних напрямків подальшого розвитку і зростання.

У 2015 році на території України працювало 12,1 тисячі підприємств, що займалися роздрібною торгівлею. У 2014 році їх кількість була на 5,1% вища. З них кількість підприємств, що займаються роздрібною торгівлею (без продажу автомобілів, мотоциклів та пального) – 7,8 тисяч, що на 3,3% менше ніж у 2014 році.

1 – оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт
2 – роздрібна торгівля (крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами)
3 – інші види економічної діяльності

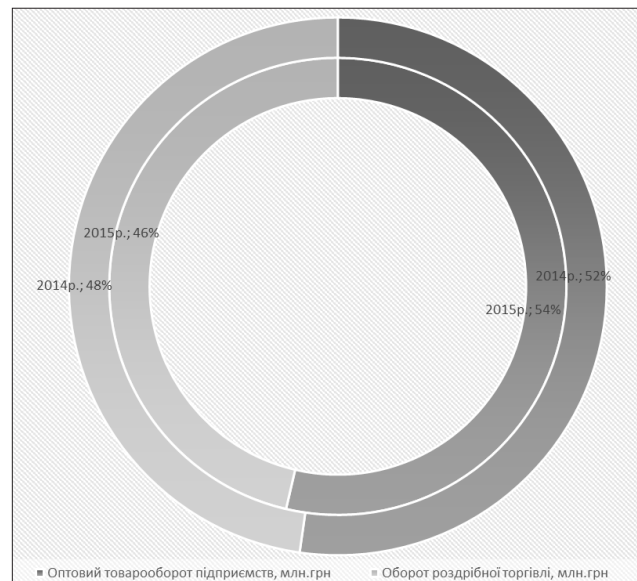
Рис. 1. Спеціалізація підприємств галузі торгівлі

На розвиток роздрібною торгівлі впливає також оптова торгівля, оскільки саме оптові торговельні підприємства в більшості випадків є постачальниками для роздрібних торгових підприємств. Аналіз сфери торгівлі України показав, що співвідношення між обсягами товарообороту роздрібною та оптовою торгівлі виглядає так, як зазначено у таблиці 1.

Аналіз даних з таблиці 1 показує, що як у 2014, так і в 2015 роках обсяг оптового товарообороту був більшим за обсяг роздрібною. Так, у 2014 році абсолютна різниця між показниками склала 86 033,3 мільйонів

Таблиця 1
Структура обсягу торгівлі України [12; 13]

Показники	Роки	
	2014 р.	2015 р.
Оптовий товарооборот підприємств, млн.грн	987957	1178887,1
Оптовий товарооборот підприємств у % (у порівнянних цінах) до відповідного періоду попереднього року	82,1	87,8
Оборот роздрібною торгівлі, млн.грн	901923,7	1018778,2
Оборот роздрібною торгівлі у % (у порівнянних цінах) до відповідного періоду попереднього року	91,1	79,3
Сума	1889880,7	2197665,3

Рис. 2. Структура обсягу торгівлі України

гривень, при цьому частка роздрібною торгівлі склала 47,72%, а оптовою – 52,28%. А у 2015 році різниця склала 160 108,9 мільйонів гривень, при цьому треба звернути увагу на те, що обсяг у порівнянних цінах значно зменшився: оптовий товарооборот на 87,8%, а роздрібний – на 79,3%. Видно, що крім того, що у оптового товарообороту більший об’єм, там відбулося менше падіння. Відповідно, він почав займати більшу частку в загальному обсязі торгівлі (у порівнянних цінах). У 2015 році частка роздрібною торгівлі склала 43,84%, а оптовою – 56,16%.

Необхідно звернути увагу на структуру роздрібною торгівлі в регіонах України.

Дані таблиці 2 показують, що у 2015 році, порівняно з 2014 роком, обсяг роздрібною торгівлі зріс на 115 243,7 мільйонів гривень у абсолютному вираженні. Але важливо брати до уваги інфляцію, зміну курсу та інше, тому зіставлення необхідно робити у порівнянних цінах – у такому випадку інформація є об’єктивною. Тому, використовуючи такий метод, видно, що у 2015 році обсяг впав на 19,8%, тобто на 1/5, що є суттєвим показником. Причиною є як економічна криза, так і політичні проблеми.

Звертаючи увагу на регіони, видно, що відбулося майже рівномірне зниження на 13-19%. Найбільш стійкою виявилася Київська область, яка втратила 9,4% обсягу роздрібною торгівлі, а найбільше зниження спостерігається у Запорізькій області – 20,7%

Таблиця 2
Структура роздрібно́ї торгівлі
в регіонах України [14; 15]

	Оборот роздрібно́ї торгівлі за 2015 р., млн.грн	Оборот роздрібно́ї торгівлі 2014 р., млн.грн.	Індекс фізичного обсягу обороту роздрібно́ї торгівлі (у порівнянних цінах), %
Україна	1 018 778,2	903 534,5	80,2
Вінницька	34 345,6	29 566,1	86,3
Волинська	26 502,3	21 156,9	87,0
Дніпропетровська	95 160,5	80 894,6	80,6
Донецька	31 163,5	65 744,6	37,0
Житомирська	28 018,4	22 755,9	86,7
Закарпатська	24 749,6	20 200,4	86,9
Запорізька	47 998,7	43 742,0	79,3
Івано-Франківська	34 093,5	27 638,5	86,7
Київська	52 123,5	42 492,3	90,6
Кіровоградська	21 653,4	17 191,4	86,5
Луганська	7 871,3	21 969,9	29,6
Львівська	56 720,5	45 027,4	87,3
Миколаївська	28 595,1	23 903,6	81,9
Одеська	72 438,9	61 923,1	84,2
Полтавська	29 747,1	26 080,6	81,7
Рівненська	23 853,6	19 548,6	83,7
Сумська	22 551,0	18 701,2	84,1
Тернопільська	20 284,7	16 895,6	86,9
Харківська	83 475,6	71 640,3	81,1
Херсонська	26 497,3	21 538,5	86,1
Хмельницька	25 693,0	22 550,6	83,5
Черкаська	27 778,5	23 656,4	85,3
Чернівецька	17 324,4	14 777,0	86,3
Чернігівська	21 614,9	18 007,1	82,7
м. Київ	158 523,3	125 931,9	86,1

(якщо не приймати до уваги Донецьку та Луганську області). В Одеській області обсяг роздрібно́ї торгівлі у порівнянних цінах знизився на 15,8%, тоді як абсолютний приріст склав 10 515,8 мільйонів гривень.

Найбільшою складовою частиною в обсязі роздрібно́ї торгівлі України є місто Київ, на нього припадає 15,56% загального обсягу. При цьому у 2015 році він зазнав зменшення на 13,9% порівняно з 2014 роком.

Наведені дані у графічному вигляді представлено на рисунку 3.

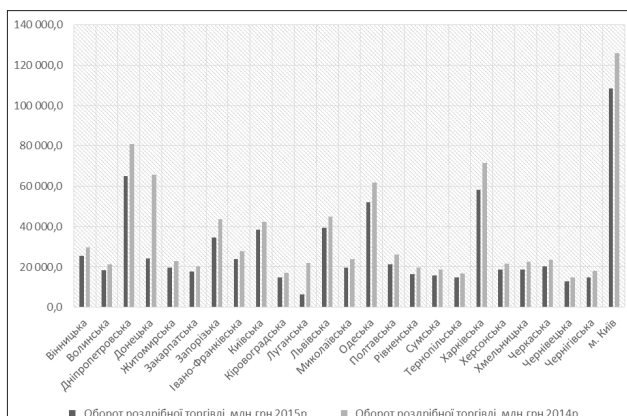

Рис. 3. Обсяг роздрібно́ї торгівлі у 2014 та 2015 роках у регіонах України

Аналіз показав, що у 2015 році обсяг роздрібно́ї торгівлі знизився, як і у 2014 році. Проте, для аналізу самої галузі та наданих послуг, а також перспектив розвитку, необхідно звернути увагу на кількість наявних підприємств та площу, яку вони займають.

За організаційними формами суб'єктів економіки найбільша кількість підприємств, які здійснювали роздрібно́ю торгівлю, припадала на товариства з обмеженою відповідальністю (49,4%).

У 2015 році в Україні на балансі підприємств (юридичних осіб), які здійснювали діяльність із роздрібно́ї торгівлі, налічувалося 38,5 тис. магазинів. Відносно 2014 року кількість магазинів загалом зменшилася на 0,4%, у тому числі у містах та селищах міського типу їх кількість зросла на 1,3%, у сільській місцевості – зменшилася на 5,9% і становила відповідно 30,2 тис. та 8,3 тис. магазинів.

Торгова площа магазинів відносно 2014 року зменшилася на 0,4% і на у 2015 році становила 7,7 млн. м². При цьому в містах та селищах міського типу вона скоротилася на 0,5% і склала 7 млн.м², у сільській місцевості – збільшилася на 0,7% і становила 0,7 млн.м². Торгова площа в розрахунку на один міський магазин була в 2,6 рази більша, ніж на один сільський – 231 м² і 89 м² (попереднього року відповідно 236 м² і 83 м²).

У 2015 році діяло 17,9 тис. продовольчих і 20,6 тис. непродовольчих магазинів. Порівняно з 2014 роком кількість продовольчих магазинів скоротилася на 0,2%, непродовольчих – на 0,5%.

Видно, що не дивлячись на зменшення обороту, кількість магазинів майже не змінилася, як і їх площа. Це говорить про те, що удар кризи по роздрібно́ї торгівлі у вигляді підвищення закупівельних цін та падіння платоспроможності населення був відчутним, але не знизив прибутки такою мірою, щоб призвести до закриття точок продажу.

Найбільш відсутні зміни торкнулися сільської місцевості, де доходи населення похитнулися найбільш суттєво. Так, якщо загальний темп зниження кількості магазинів склав 0,4%, то у сільській місцевості – 5,9%. Але треба зауважити, що попри загальне скорочення торговельної площі, у сільській місцевості вона зросла на 0,7%. Можна зробити висновки, що частина дрібних магазинів закрилася, не витримавши кризи та конкуренції, а більші – частково розширилися за рахунок нових споживачів.

Висновки з проведеного дослідження. Проведені аналітичні та теоретичні дослідження дозволяють визначити основні напрямки розвитку роздрібно́ї торгівлі в Україні:

- Раціоналізація розміщення роздрібно́ї торговельної мережі, підвищення доступності у сільській місцевості.
- Удосконалення логістики для більш швидкого надходження товарів та їх збуту.
- Диверсифікація магазинів згідно потреб районів, де вони розміщуються.
- Інтенсивне впровадження нових методів продажу для удосконалення розвитку торгівлі, впровадження нових послуг, клієнтоорієнтованість.
- Інтенсивне удосконалення «інтернет-торгівлі» – напрямку, яких займає надзвичайно велику частку в усіх розвинутих країнах.

Таким чином, запропоновані заходи дозволять оптимізувати роздрібно́ю торгівлю, диверсифікувати її, удосконалити територіальну організацію, зробити більш доступною для споживачів та покращити задоволення їх потреб. Шлях інтенсивного розвитку дозволить зменшити негативні наслідки кризи та піднесе на новий рівень саму галузь торгівлі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бергер И.Н., Чижевская Е.А. Торговые услуги / И.Н. Бергер, Е.А. Чижевская. – К. : Техника, 1984 – 192 с.
2. Бергер И.Н., Задорожний В.К., Огородник М.А. Построение и размещение розничной торговой сети / И.Н. Бергер, В.К. Задорожний, М.А. Огородник. – К., 1974 – 114 с.
3. Бланк И.А. Торговый менеджмент / И.А. Бланк. – К. : УФИМБ, 1997. – 408 с.
4. Бланк И.А. Торговый менеджмент : учебный курс / И.А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 488 с.
5. Дашкова Л.П. Организация, технология и проектирование торговых предприятий / Л.П. Дашкова, В.К. Памбучиянц. – М. : ИВЦ Маркетинг, 2000. – 336 с.
6. Памбучиянц О.В. Технология розничной торговли : учебник для начального профессионального образования по профессии «Продавец, контролер-кассир» / О.В. Памбучиянц. – М. : Издательско-книготорговый центр «Маркетинг», 2001. – 284 с.
7. Голошубова Н.О. Организация торговли : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Н.О. Голошубова. – К. : Книга, 2004. – 560 с. Економічний форум 2/2016 67
8. Егоров В.Ф. Организация торговли : учебник для вузов / В.Ф. Егоров. – Санкт-Петербург : Питер, 2004. – 352 с.
9. Апопій В.В. Організація торгівлі : підручник. – 2-ге вид., перероб. та доп. / Апопій В.В., Міщук І.П., Ребицький В.М. та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 616 с.
10. Платонов В.Н. Организация торговли : учеб. пособие / В.Н. Платонов. – Минск : БГЭУ, 2002. – 287 с.
11. Тимофеева О. Проблеми розвитку продовольчих торгових мережі в Україні // Вісник КНТЕУ. – 2007. – №6. – С. 69–76.
12. Оптовий та роздрібний товарооборот за 2014 рік [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/sr/roz/roz_u/roz2014_u.htm
13. Оптовий та роздрібний товарооборот за 2015 рік [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/sr/roz/roz_u/roz1215_u.htm
14. Обсяг роздрібногo товарообороту підприємств за 2014 рік [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/sr/sr_u/sr1214_u.htm
15. Обсяг роздрібногo товарообороту підприємств за 2015 рік [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/sr/sr_u/sr1215_u.htm

УДК 657.42-047.44

Грилицька А.В.*кандидат економічних наук,**доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту Черкаського державного технологічного університету***Ковтун Н.І.***студент**Черкаського державного технологічного університету***ВИЗНАННЯ ТА ОЦІНКА ЗАПАСІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

У статті описано особливості визнання та методи оцінки запасів для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства. Запропоновано нові методи оцінки вибуття виробничих запасів у системі управлінського обліку, що забезпечують керівництво підприємств необхідною інформацією для встановлення ціни на власну продукцію та визначення точки беззбитковості.

Ключові слова: запаси, виробничі запаси, вартість виробничих запасів, методи оцінки вибуття запасів.

Грилицька А.В., Ковтун Н.І. ПРИЗНАНИЕ И ОЦЕНКА ЗАПАСОВ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

В статье описаны особенности признания и методы оценки запасов для осуществления производственно-хозяйственной деятельности предприятий. Предложены новые методы оценки выбытия производственных запасов в системе управленческого учета, которые обеспечивают руководство предприятий необходимой информацией для установления цены на собственную продукцию и определения точки безубыточности.

Ключевые слова: запасы, производственные запасы, стоимость производственных запасов, методы оценки выбытия запасов.

Grylitska A.V., Kovtun N.I. RECOGNITION AND EVALUATION OF IN THE CONTEMPORARY ECONOMY

The paper describes the features of the recognition and evaluation of methods to carry out production and business enterprises. The new evaluation methods of disposal of inventory in the system of management accounting, management companies providing the necessary information for establishing the prices of their products and determine the break-even point.

Keywords: stocks, inventories, value of inventory, valuation methods of disposal of stocks.

Постановка проблеми. Для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства всіх форм власності та галузей економіки використовують виробничі запаси, які є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства. Вони посідають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності. Виробничі запаси є складовою частиною групи матеріальних ресурсів, які формують економічні (виробничі) ресурси.

Для максимальної ефективності системи управління запасами з правильною організацією фінан-

сово-господарської діяльності кожного підприємства необхідна чітка та досконало розроблена методика оцінки запасів, що викликає значний практичний інтерес у зв'язку з потребою визначення реальної вартості запасів.

Саме тому у кожного підприємства існує необхідність обирати саме такий методу оцінки виробничих запасів, який найбільш достовірний у його виробничо-господарській діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням організації та ведення бухгалтерського обліку запасів приділяли увагу в різні часи такі вітчиз-